

Miejsce
na naklejkę
z kodem szkoły

dysleksja

☐

PRÓBNY EGZAMIN MATURALNY Z WIEDZY O SPOŁECZEŃSTWIE POZIOM ROZSZERZONY

Czas pracy 180 minut

LISTOPAD
ROK 2006

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 19 stron (zadania 1 – 22). Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Arkusz zawiera trzy części. Część pierwsza arkusza polega na rozwiązywaniu testu, część druga wymaga analizy materiałów źródłowych, a trzecia napisania krótkiego wypracowania na jeden z podanych tematów.
3. Rozwiązania zadań zamieść w miejscu na to przeznaczonym.
4. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
5. Nie używaj korektora, a błędne zapisy przekreśl.
6. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie podlegają ocenie.
7. Wypełnij tę część karty odpowiedzi, którą koduje zdający. Nie wpisuj żadnych znaków w części przeznaczonej dla egzaminatora.
8. Na karcie odpowiedzi wpisz swoją datę urodzenia i PESEL. Zamaluj ■ pola odpowiadające cyfrom numeru PESEL. Błędne zaznaczenie otocz kółkiem ⊗ i zaznacz właściwe.

Za rozwiązanie
wszystkich zadań
można otrzymać
łącznie
50 punktów

Życzymy powodzenia!

Wypełnia zdający przed
rozpoczęciem pracy

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

PESEL ZDAJĄCEGO

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

KOD
ZDAJĄCEGO

Część I

W zadaniach 1 – 4 zakreśl poprawną odpowiedź.

Zadanie 1. (1 pkt)

Więź mająca charakter polityczny i prawny to rodzaj więzi

- A) narodowej.
- B) państwowej.
- C) społecznej pierwotnej.
- D) społecznej wtórnej.

Zadanie 2. (1 pkt)

Wskaż ciąg wyrażen zawierający wyłącznie zasady państwa demokratycznego.

- A) zasada monizmu politycznego, zasada jednolitości władzy, zasada praworządności, zasada wolności.
- B) zasada indywidualizmu, zasada suwerenności narodu, zasada pluralizmu, zasada jednolitości władzy.
- C) zasada wolności, zasada równości, zasada większości, zasada praworządności.
- D) zasada prymatu ustawy, zasada samorządności, zasada praworządności, zasada monizmu politycznego.

Zadanie 3. (1 pkt)

Dyplomatyczny sposób rozwiązywania sporów międzynarodowych polegający na tym, że w rokowaniach dyplomatycznych obok stron sporu uczestniczy strona trzecia, której zadaniem jest znalezienie kompromisu to

- A) negocjacje.
- B) koncyliacja.
- C) arbitraż.
- D) mediacja.

Zadanie 4. (1 pkt)

„Jedność w różnorodności” jest dewizą

- A) OBWE.
- B) ONZ.
- C) NATO.
- D) UE.

W zadaniach 5 i 6 zaznacz, które zdania są prawdziwe, a które fałszywe. Wpisz we właściwe miejsca w tabeli literę **P**- dla zdania prawdziwego i **F**- dla zdania fałszywego.

Zadanie 5. (1 pkt)

Zdania	P lub F
1. Jednostki samorządu terytorialnego są od siebie niezależne i stanowią odrębne podmioty prawa.	
2. Organami nadzoru nad działalnością jednostek samorządu terytorialnego w zakresie spraw finansowych są regionalne izby obrachunkowe.	
3. Gminy mogą powoływać jednostki pomocnicze w postaci samorządu dzielnicowego, osiedlowego i sołeckiego.	
4. Zarząd jest organem uchwałodawczym gminy.	

Zadanie 6. (1 pkt)

Zdania	P lub F
1. Europejska Wspólnota Węgla i Stali oraz Europejska Wspólnota Gospodarcza powstały w wyniku podpisania traktatów rzymskich.	
2. Obywatele Polski mają pełny dostęp do rynku pracy we wszystkich krajach Unii Europejskiej.	
3. Wielka Brytania, Dania i Holandia nie przystąpiły w 1999 roku do strefy euro.	
4. Euroregionem nazywa się obszar przygraniczny dwu lub kilku państw wydzielonych na podstawie porozumienia jednostek terytorialnych.	

Zadanie 7. (1 pkt)

Zamieszczone poniżej przepisy prawne przyporządkuj podanym normom. Wpisz cyfry odpowiadające podanym artykułom.

1. Art. 189. k.p.k. „Nie odbiera się przyrzeczenia (na świadka):
1) od osób, które nie ukończyły 17 lat [...]”
2. Art. 844. § 1. k.p.c. „Egzekucja z ruchomości należy do komornika tego sądu, w którego okręgu znajdują się ruchomości, chyba że wierzyciel wybierze innego komornika”;
3. Art. 98. § 1. k.p.c. „Strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (koszty procesu)”.

A) norma pozwalająca

B) norma nakazująca

Zadanie 8. (1 pkt)

Podkreśl tę formę prasową, która powinna zawierać najmniej elementów interpretujących fakty.

- A) felieton,
- B) komentarz,
- C) notatka,
- D) wywiad.

Zadanie 9. (2 pkt)

9.1 Spośród wymienionych wydarzeń wskaż to, które chronologicznie jest pierwsze i to, które jest ostatnie. W tabeli obok wydarzenia najwcześniejszego wpisz liczbę 1, obok najpóźniejszego – liczbę 5.

A) Atak terrorystyczny na World Trade Center w Nowym Jorku.	
B) Rozpad Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich.	
C) Wstąpienie Polski do Sojuszu Północnoatlantyckiego.	
D) Przystąpienie Austrii, Finlandii i Szwecji do Unii Europejskiej.	
E) Podpisanie Traktatu o Unii Europejskiej w Maastricht.	

9.2 Wypisz z tabeli wydarzenie będące przykładem procesów dezintegracyjnych we współczesnym świecie.

.....

Zadanie 10. (1 pkt)

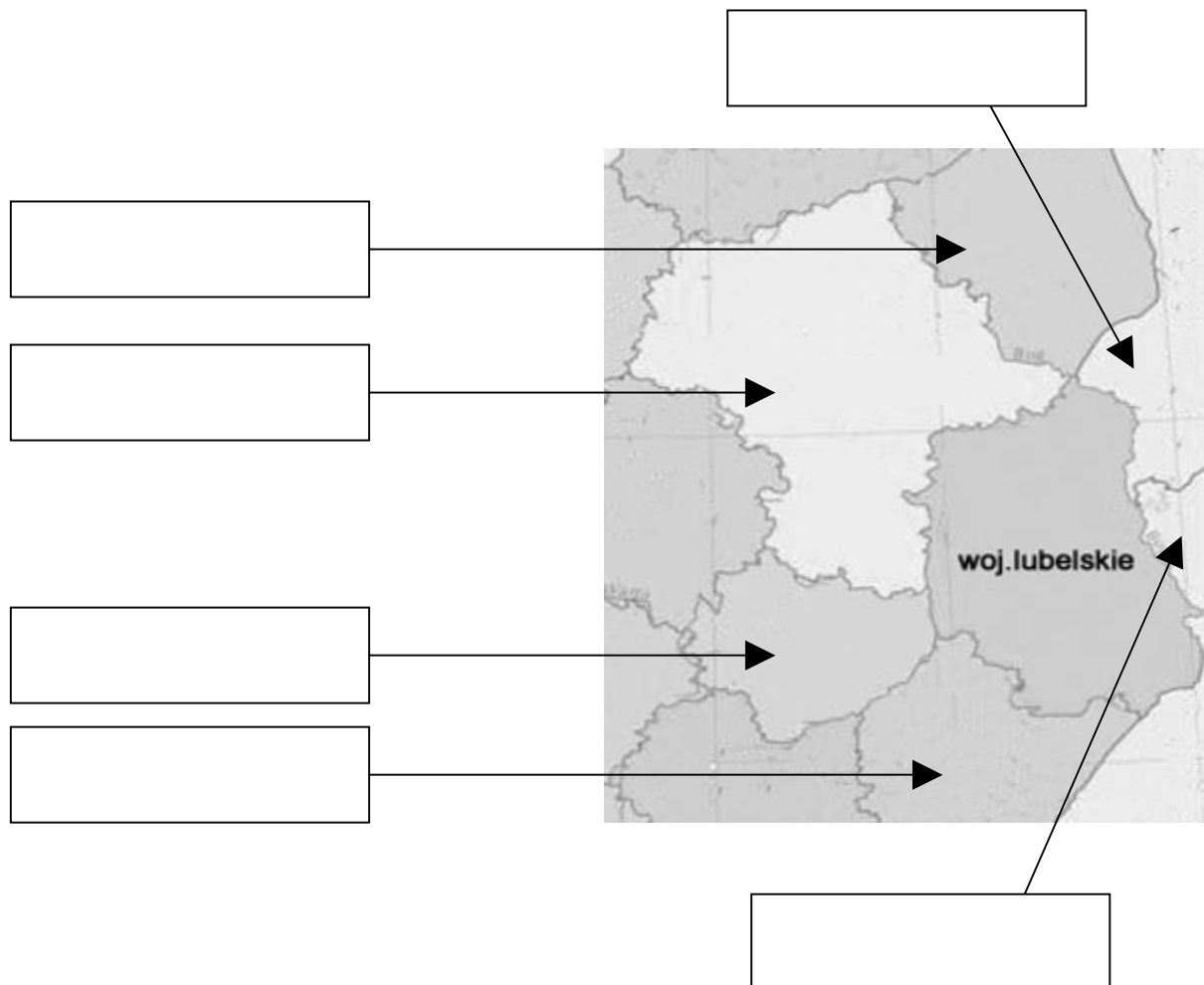
Podkreśl zdanie, które wyjaśnia przesłanie poniższej ilustracji.

- A) Społeczeństwo demokratyczne stwarza możliwości swobodnego podejmowania życiowych decyzji.
- B) Zagrożeniem dla społeczeństwa demokratycznego jest pozorna tolerancja.
- C) W społeczeństwie demokratycznym najważniejsze jest przestrzeganie prawa.
- D) Ludzie żyjący w społeczeństwie demokratycznym powinni dla dobra innych ograniczać wolność osobistą.

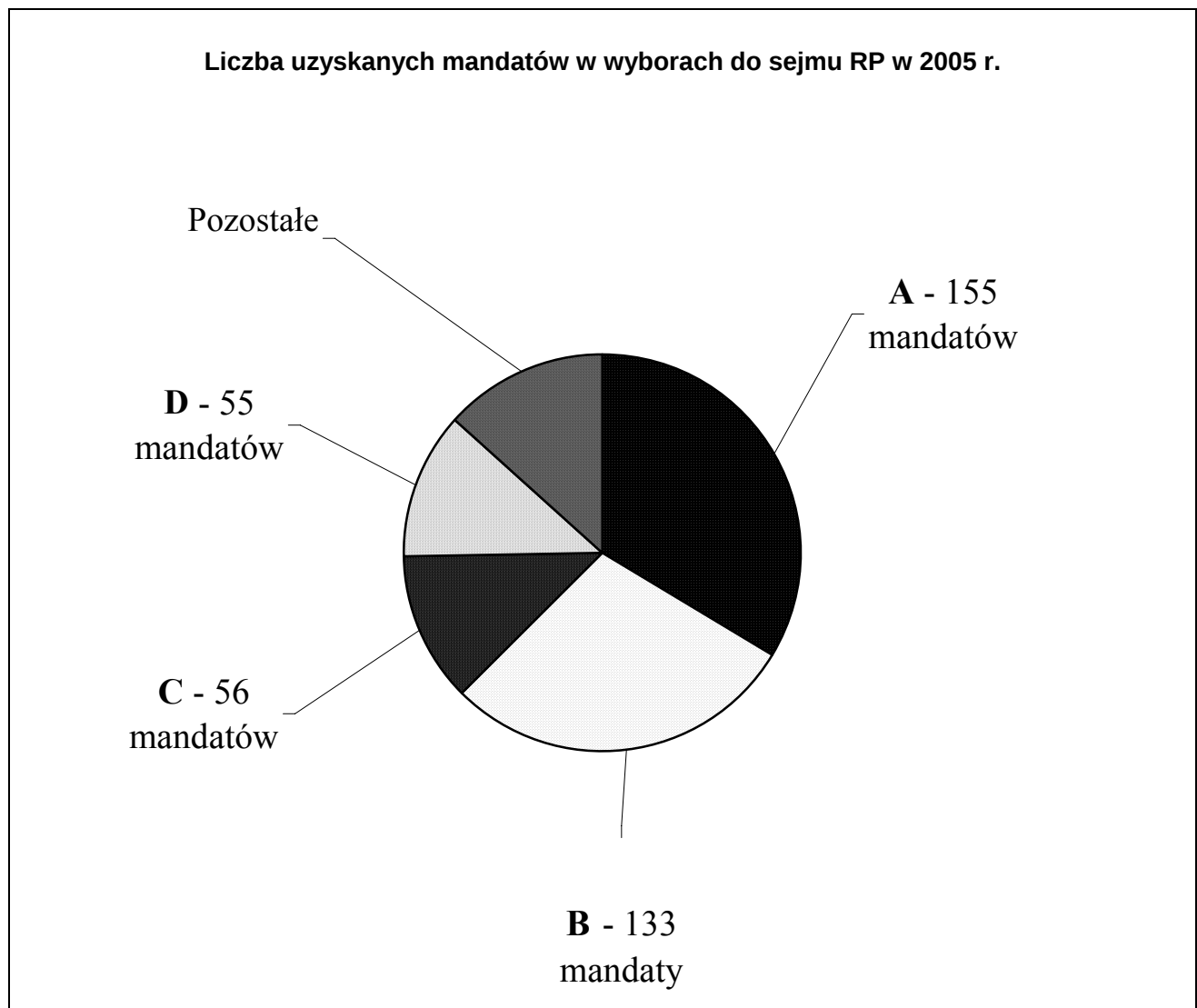
Zadanie 11. (2 pkt)

Wpisz w ramki nazwy czterech województw sąsiadujących z województwem lubelskim oraz nazwy dwóch państw, z którymi to województwo graniczy.

Zadanie 12. (1 pkt)

Na podstawie zamieszczonego diagramu i wiedzy własnej wykonaj poniższe polecenie.

Więcej arkuszy znajdziesz na stronie: arkusze.pl

Podaj nazwy partii politycznych, które w wyniku wyborów do Sejmu RP w 2005 roku uzyskały liczbę mandatów przedstawioną na diagramie.

A -

B -

C -

D -

Zadanie 13. (1 pkt)

Napisz, na czym polega pośrednie prawo wyborcze.

.....

.....

Zadanie 14. (1 pkt)

Uzupełnij tabelę, wpisując wiek osoby, która uzyskuje bierne prawo wyborcze.

1. W wyborach Prezydenta RP	
2. W wyborach do Sejmu RP	
3. W wyborach do Senatu RP	

Zadanie 15. (2 pkt)

Podaj obowiązki obywatelskie zawarte w Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r.

1.
2.
3.
4.
5.

Zadanie 16. (2 pkt)

Wyjaśnij jednym zdaniem, na czym polega redystrybucyjna funkcja państwa. Podaj dwa przykłady jej realizacji.

Wyjaśnienie:

.....

.....

Przykłady:

- 1)
- 2)

Część II**Zapoznaj się z zamieszczonymi materiałami i wykonaj polecenia.****Zadanie 17. (3 pkt)**

Tekst nr 1

(...) Jakimi motywami kieruje się człowiek praktykujący tolerancję (...).

Oto tylko kilka z nich.

1. Obojętność. Brak zaangażowania w to, co drugi człowiek myśli lub czyni. Niektórzy przeciwstawiają się temu, aby obojętność na cudzy los kojarzyć z tolerancją. Przy neutralnym rozumieniu tolerancji źródłem jej może być jednak obojętność lub nawet nieżyczliwość w stosunku do ludzi, zakłada się tylko, że nieingerencja dotyczy zjawiska ocenianego przez człowieka negatywnie, a więc takiego, które nie jest mu obojętne.
2. Patrzenie z góry. Poczucie własnej przewagi i chęci utrzymania tej przewagi. Drugi człowiek traktowany jest jako bezapelacyjnie gorszy i niegodny wysiłku, aby ingerując w jego sprawy podjąć próbę wyprowadzenia go ze zła lub błędu.
3. Pragnienie harmonijnego współżycia z ludźmi. Przyjmuje się, że harmonijne współżycie możliwe jest tylko przy wzajemnej tolerancji. Mniej chwalebna, ale należąca do tej kategorii jest niechęć do narażenia własnych interesów przez interwencję, a więc mieści się tu również tolerowanie zjawisk ocenianych ujemnie „dla świętego spokoju” (...)
4. Partnerstwo. Używam tego słowa dla oznaczenia całego kompleksu pozytywnych nastawień do drugiego człowieka. (...)

Tolerancja negatywna (nazywana również bierną albo formalną) polega na samym znoszeniu, na braku interwencji. Tolerancja pozytywna (nazywana również czynną albo treściową) polega na akceptacji lub popieraniu cudzej odmienności.

(Ilja Lazari-Pawłowska, *Trzy pojęcia tolerancji*, „Studia filozoficzne”, nr 8, 1984)

17.1. (1 pkt)

Wymień podane przez autorkę trzy przykłady zachowań człowieka hołdującego zasadzie tolerancji negatywnej.

1.
.....
2.
.....
3.
.....

Tekst nr 2

(...) Ani pluralizm społeczny, ani polityczny nie jest celem samym w sobie. Mają one chronić wolność obywateli i poręczać wszystkim prawo do wolności; podstawę ich legitymizacji stanowi wolność i sprawiedliwość. Uznając grupy różniące się co do interesów, przekonań, sposobu bycia, urzeczywistnia się tolerancja. Tak więc idea pluralizmu jest poprzez swoją treść normatywną z góry ukierunkowana na tolerancję, a tolerancja, podobnie jak pluralizm, znajduje podstawę legitymizacji i w idei sprawiedliwości i nowożytnej zasadzie wolności. Wyraźniej: pluralizm i tolerancja ujmują ten sam fenomen z odmiennej perspektywy. O ile pluralizm wydobywa wielość równouprawnionych wolnych grup, o tyle tolerancja akceptuje

dostrzeganie i poszanowanie wolności innych, lepiej jeszcze: respektowanie odmiennego poglądu i sposobu działania w jego nieskrępowanej odmienności. (...) Jej mocniejsza forma, swobodne uznanie innych i tego, co odmienne, znajduje swe oparcie w godności i wolności osoby ludzkiej.

Robert D. Putnam, *Malejący społeczny kapitał Ameryki*, „Res Publica Nowa”, nr 6, 1996.

17.2. (2 pkt)

Podaj dwie, wynikające z Tekstu nr 2 relacje, jakie zachodzą między pluralizmem a tolerancją.

1.
.....
.....
2.
.....
.....

Zadanie 18. (1 pkt)

Tekst nr 3

Paweł Smoleński: Czy można nauczyć się tolerancji?

Prof. Wiktor Osiatyński: „Tak. (...) Żeby być tolerancyjnym, trzeba coś zmienić w sobie. Jesteśmy dużo bardziej nastawieni na zmianę świata czy innych ludzi – co oczywiście też nam się nie udaje – niż na pracę nad sobą. Żeby zacząć coś tolerować, trzeba zastanawiać się, pomyśleć, czy jakieś zachowania jakaś postawa naprawdę mi zagrażają, czy naprawdę podkopują moją pozycję. Dlatego najtrudniejszą sprawą do rozwiązania w dziejach ludzkości była i jest równość płci. Bo nawet po to, żeby pojąć, iż taka nierówność istnieje, mężczyzna musi zmienić samego siebie.”

P.S.:A czy tolerancja jest aż tak wielką wartością ,by podejmować taki wysiłek?

W.O. „Tolerancja to cecha społecznie wartościowa, bo zmniejsza ilość napięć, redukuje nienawiść, żądzę krwi, odwetu, represji, poniżenia. Daje poczucie bezpieczeństwa, tworzy lepszą wspólnotę, bardziej barwną, bogatszą. Dlatego tak ciekawe są społeczeństwa wielokulturowe.”

P.S.:Czy jest możliwe wychowanie w duchu tolerancji?

W.O. „Na pewno. Fantastycznie byłoby, gdyby w każdej klasie każdej szkoły w Polsce był ktoś niepełnosprawny, jakiś jawny homoseksualista, jakiś kolorowy i żeby nauczyciele umieli okazać im opiekę, ochronić przed nietolerancją. Tak można przełamywać stojące za nietolerancją stereotypy.(...)”

Wiktor Osiatyński w rozmowie z Pawłem Smolińskim, Nienawidzę, bo się boję,
„Gazeta Wyborcza”, 31.07.-1.08.2004.

Jakie, zdaniem autora, zmiany w społeczeństwie może przynieść uczenie się i stosowanie zasady tolerancji? Podaj cztery przykłady.

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)

Zadanie 19. (2 pkt)

Tekst nr 4

Kiedy w latach trzydziestych XIX wieku Tocqueville odwiedził Stany Zjednoczone, tym, co zrobiło na nim największe wrażenie jako klucz niezwyklej zdolności Amerykanów do podtrzymywania funkcjonowania demokracji, była ich skłonność do budowania stowarzyszeń obywatelskich. (...)

Ostatnio amerykańscy badacze o neo-Tocqueville'owskim nastawieniu przedstawili długą listę empirycznych dowodów na to, iż na jakość życia publicznego oraz skuteczność społecznych instytucji (nie tylko w Ameryce) rzeczywiście silnie wpływają normy i sieci obywatelskiego zaangażowania. (...)

Bez wątpienia mechanizmy, poprzez które obywatelskie zaangażowanie i społeczne powiązania przynoszą rezultaty – takie jak lepsze szkoły, szybszy rozwój ekonomiczny, mniejsza przestępczość czy skuteczniejszy rząd – są liczne i złożone. (...) W naukach społecznych badacze stworzyli ostatnio teorię pozwalającą zrozumieć to zjawisko, zasadzającą się na pojęciu kapitału społecznego. Przez analogię do pojęć kapitału materialnego i ludzkiego – narzędzi i wykszolenia, które podnoszą jednostkową wydajność – «kapitał społeczny» odnosi się do cech społecznego zorganizowania, takich jak sieci, normy i społeczne zaufanie, ułatwiających ku obopólnej korzyści koordynację i współpracę.

Z różnych przyczyn we wspólnocie obdarzonej znacznym zasobem społecznego kapitału żyje się łatwiej. Przede wszystkim sieci obywatelskiego zaangażowania stanowią podstawę dla silnych norm powszechnej wzajemności oraz sprzyjają rodzeniu się wzajemnego zaufania. Sieci takie ułatwiają koordynację i komunikację, wzmacniają opinię, co pozwala rozwiązywać dylematy, jakie nasuwa zbiorowe działanie. (...) Sieć obywatelskiego zaangażowania stanowi jednocześnie świadectwo dawnej współpracy, służąc za kulturowy wzór dla współpracy przyszłej. Ponadto gęsta sieć wzajemnego oddziaływania rozszerza samoświadomość jej uczestników, przekształcając «ja» w «my» (...)»

Robert D. Putnam, *Malejący społeczny kapitał Ameryki*, „Res Publica Nowa”, nr 6, 1996

19.1. (1 pkt)

Napisz, co, zdaniem autora, składa się na pojęcie „kapitału społecznego”.

.....

.....

Tekst nr 5

(...) Polska transformacja ustrojowa nie doprowadziła do tej pory do ukształtowania się społeczeństwa obywatelskiego, bo centralistyczna mentalność nie została przezwyciężona i nadal wywiera ogromny wpływ na rozwiązania ustrojowe, ustawodawstwo i finanse publiczne. Polska klasa polityczna ciągle boi się decentralizacji, indywidualizmu, regionalizacji i wolności gospodarczej. Wyrazem wyobcowania państwa ze społeczeństwa i na odwrót jest „charytatywna” gospodarka budżetowa i „strajkowa” polityka alokacyjna. Daje się tym, którzy narzekają i głośno krzyczą. Polityka taka nie przełamuje alienacji, nie zbliża ludzi do państwa, nie buduje kapitału społecznego zaufania warunkującego długofalowy sukces polityczny i gospodarczy (...).

Wacław Wilczyński, *Spółczesność obywatelskie przegrywa u nas z centralistyczną mentalnością*, „Wprost”, nr 1099, 2003

19.2. (1 pkt)

Wymień cztery przeszkody, jakie na drodze do budowania społeczeństwa obywatelskiego zasygnalizowano w Tekście nr 5.

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)

Zadanie 20. (2 pkt)

**Ustawa
z dnia 24 kwietnia 2003r.
o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie**

Art. 2. Ilekróć w ustawie jest mowa o:

- 3) "wolontariuszu" - rozumie się przez to osobę, która ochotniczo i bez wynagrodzenia wykonuje świadczenia na zasadach określonych w ustawie.

Art. 42. 1. Wolontariusze mogą wykonywać, na zasadach określonych w niniejszym rozdziale, świadczenia, odpowiadające świadczeniu pracy, na rzecz:

- 1) organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 w zakresie ich działalności statutowej, w szczególności w zakresie działalności pożytku publicznego,
- 2) organów administracji publicznej, z wyłączeniem prowadzonej przez nie działalności gospodarczej,
- 3) jednostek organizacyjnych podległych organom administracji publicznej lub nadzorowanych przez te organy, z wyłączeniem prowadzonej przez te jednostki działalności gospodarczej - zwanych dalej "korzystającymi".

2. Przepisy niniejszego rozdziału stosuje się odpowiednio do wolontariuszy wykonujących na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej świadczenia na rzecz organizacji międzynarodowych, jeżeli postanowienia umów międzynarodowych nie stanowią inaczej.

Art. 45. 1. Korzystający ma obowiązek:

- 1) informować wolontariusza o ryzyku dla zdrowia i bezpieczeństwa związanym z wykonywanymi świadczeniami oraz o zasadach ochrony przed zagrożeniami;
- 2) zapewnić wolontariuszowi, na dotyczących pracowników zasadach określonych w odrębnych przepisach, bezpieczne i higieniczne warunki wykonywania przez niego świadczeń, w tym - w zależności od rodzaju świadczeń i zagrożeń związanych z ich wykonywaniem - odpowiednie środki ochrony indywidualnej;
- 3) pokrywać, na dotyczących pracowników zasadach określonych w odrębnych przepisach, koszty podróży służbowych i diet.

2. Korzystający może pokrywać, na dotyczących pracowników zasadach określonych w odrębnych przepisach, także inne niezbędne koszty ponoszone przez wolontariusza, związane z wykonywaniem świadczeń na rzecz korzystającego.

3. Korzystający może pokrywać koszty szkoleń wolontariuszy w zakresie wykonywanych przez nich świadczeń określonych w porozumieniu, o którym mowa w art. 44 ust. 1.

4. Wolontariusz może, w formie pisemnej pod rygorem nieważności, zwolnić korzystającego w całości lub w części z obowiązków wymienionych w ust. 1 pkt 3.

Art. 46. 1. Wolontariuszowi mogą przysługiwać świadczenia zdrowotne na zasadach przewidzianych w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

2. Wolontariuszowi przysługuje zaopatrzenie z tytułu wypadku przy wykonywaniu świadczeń, o których mowa w art. 42, na podstawie odrębnych przepisów, z zastrzeżeniem ust. 3.

3. Wolontariuszowi, który wykonuje świadczenia przez okres nie dłuższy niż 30 dni, korzystający zobowiązany jest zapewnić ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków.

*Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie
(Dz.U nr 96 poz. 873, z późn. zm.)*

20.1. (1 pkt)

Na podstawie powyższych fragmentów Ustawy napisz, jaki charakter musi mieć świadczenie wykonywane przez wolontariusza.

.....

20.2. (1 pkt)

Wymień dwie korzyści, które uzyskuje wolontariusz wykonujący świadczenie.

1.

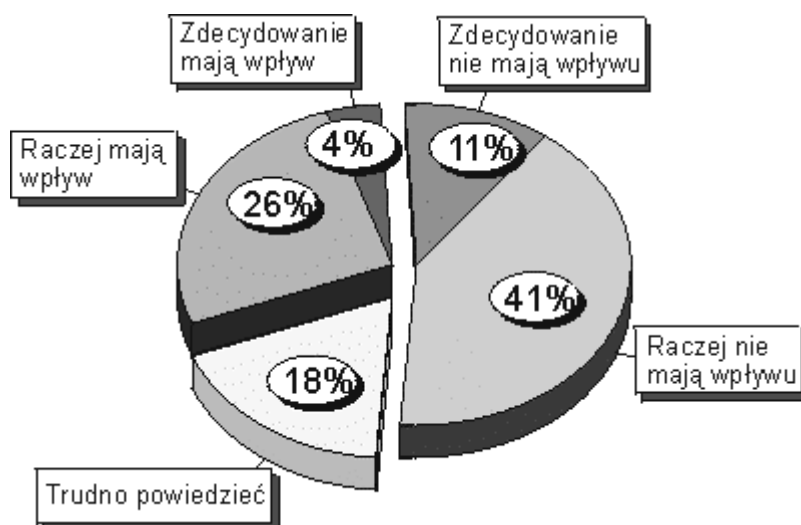
.....

2.

.....

Zadanie 21. (2 pkt)

Zapoznaj się z wynikami badań CBOS na temat wpływu działalności stowarzyszeń i ruchów społecznych na sprawy kraju i wykonaj polecenia.

(Badania CBOS, 2000)

21.1. (1 pkt)

Na podstawie diagramu odpowiedz, jaki rodzaj opinii o wpływie stowarzyszeń i ruchów społecznych na sprawy kraju dominuje wśród Polaków.

.....

.....

.....

.....

.....

Tabela nr 1

Spoleczna aktywność Polaków

Cechy społeczno-demograficzne	Odsetki osób aktywnych w co najmniej jednej organizacji społecznej lub działających w ostatnich latach na rzecz swojej społeczności lokalnej		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
Ogółem	36	43	30
Miejsce zamieszkania			
Wieś	32	37	27
Miasto do 20 tys. ludności	38	48	27
20-100 tys.	32	37	29
101-500 tys.	39	48	32
500 tys. i więcej	44	51	36
Wykształcenie			
Podstawowe	24	28	21
Zasadnicze zawodowe	32	37	26
Średnie	41	50	34
Wyższe	60	69	50

Źródło: CBOS 2000

21.2. (1 pkt)

Przeanalizuj Tabelę nr 1 i zinterpretuj wszystkie czynniki wpływające na społeczną aktywność Polaków.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Część III**Zadanie rozszerzonej odpowiedzi****Zadanie 22. (20 pkt)****Temat I**

Autorka tekstu z zadania 17., profesor etyki – I. Lazari-Pawłowska, wprowadza rozróżnienie pojęcia tolerancji na pozytywną i negatywną. Odwołując się do tekstów zamieszczonych w arkuszu II oraz do wiedzy własnej, rozważ społeczne skutki obu rodzajów tolerancji. Omów je, podając po trzy pozytywne i negatywne przykłady zachowań. Uwzględnij przy tym wartości (postawy), które sprzyjają budowaniu tolerancyjnego społeczeństwa.

Temat II

Jakie działania powinno podjąć państwo, a jakie obywatele, aby zbudować społeczeństwo obywatelskie? Podaj i omów trzy przykłady tych działań. Opisz dwie wartości lub postawy, które sprzyjają budowaniu społeczeństwa obywatelskiego. Wykorzystaj dwa materiały źródłowe zawarte w arkuszu .

BRUDNOPIS